

СУТНІСТЬ І КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто ключові фактори диверсифікації підприємств. Дано визначення поняття “економічний потенціал”, розглянуто тлумачення основних видів ресурсів, що забезпечують створення економічного потенціалу підприємства, а саме: природні, майнові, трудові система управління.

Ключові слова: економічний потенціал, підприємства, витрати, дохід, ресурси, конкурентні переваги, інвестування, ресурсний ефект, споживання, інноваційність підприємства.

В статье рассмотрены ключевые факторы диверсификации предприятий. Дано определение понятия “экономический потенциал”, рассмотрено толкование основных видов ресурсов, которые обеспечивают создание экономического потенциала предприятия, а именно: естественные, имущественные, трудовые система управления.

Ключевые слова: экономический потенциал, предприятия, расходы, доход, ресурсы, конкурентные преимущества, инвестирования, ресурсный эффект, потребление, инновационность предприятия.

The key factors of diversification of enterprises are considered in the article. Determination of concept “economic potential” is given, interpretation of basic types of resources which provide creation of economic potential of enterprise is considered, namely: natural, property, labour control system.

Key words: economic potential, enterprises, charges, profit, resources, competitive edges, investing, resource effect, consumption, innovativeness enterprises.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку соціально-економічних відносин в Україні характеризується значною кількістю підприємств, які знаходяться в кризовому стані. За таких умов зростає важливість побудови системи управління підприємством, націленої на зростання його економічного потенціалу за показниками доданої і ринкової вартості.

Система управління щодо створення та розвитку економічного потенціалу підприємства демонструє високу ефективність лише тоді, коли вона оперує своєчасною та достовірною обліково-аналітичною інформацією. Одним із елементів механізму інформаційного забезпечення управління є моніторинг. Роль моніторингу визначається тим, що він, використовуючи інформаційні ресурси бухгалтерського обліку та економічного аналізу, допомагає в розробці стратегії підприємства, налагодженні взаємодії з державною політикою, зміцненні економічного простору та захисті від ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою дослідження стали праці українських і зарубіжних вчених з проблем бухгалтерського обліку, аналізу, економічного потенціалу, доданої і ринкової вартості та моніторингу, зокрема, Л.І. Абалкіна, І.О. Бланка, В.М. Жука, Р.О. Костирка, А.М. Кузьмінського, Є.В. Лапіна, О.В. Олійник, В.К. Савчука, С.Г. Струмліна, М.А. Федотової, М.Г. Чумаченка, В.О. Шевчука.

Однак відсутні наукові праці з комплексного дослідження проблем теорії, методології та практики формування інформаційних ресурсів бухгалтерського обліку для потреб моніторингу економічного потенціалу, що дозволило б підвищити результативність обліково-аналітичної системи в управлінні ринковою вартістю підприємств і потребують подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Підприємство – це самостійний суб’єкт господарювання, що створюється для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

На сучасному етапі трансформаційних процесів ключовими факторами диверсифікації підприємств стають інвестиційність, інноваційність, конкурентоспроможність і ефективність.

Інвестиційність визначається можливістю фінансування виробничої програми підприємства, що виконується на основі наявних ресурсів та потребою їх приросту на додаткове створення об’єктів діяльності і збільшення потенціалу господарюючої системи у майбутньому. Виробнича програма підприємства формується сукупністю об’єктів діяльності (товарів, продукції, робіт, послуг) за їх видами і технологіями.

Інноваційність підприємства передбачає введення у його діяльність будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу, організації робочих місць або зовнішніх зв’язків. Інновації мають на меті зниження собівартості виробництва або витрат з доставки продукції, підвищення її якості, формування нових або значно поліпшених продуктів та збільшення доходів і доданої вартості підприємства.

Конкурентоспроможність – комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає рівень переваг сукупності показників оцінки його можливостей, що визначають успіх на ринку за певний проміжок часу стосовно діяльності конкурентів [6, с. 53].

На конкурентоспроможність об'єктів діяльності підприємства впливають їх якість, ціна, сервіс та експлуатаційні витрати на використання. Конкурентні переваги втілюються в кінцевому рахунку в товарах, що випускаються господарюючою системою і реалізуються на ринку. Продаж товару, що має конкурентну перевагу, дозволяє одержати ефект.

Ефективне використання ресурсів передбачає досягнення їх повної зайнятості і повного обсягу створення об'єктів господарської діяльності. Повна зайнятість означає використання для господарювання усіх наявних ресурсів.

Повний обсяг виробництва передбачає досягнення виробничої ефективності, тобто використання найсучаснішої технології, яка забезпечує максимальну віддачу від ресурсів та виробництва об'єктів господарювання з найнижчими витратами.

Одержати ефект дозволяє продаж об'єктів діяльності підприємства, що мають конкурентну перевагу. Отриманий після реалізації товару дохід, що включає ефект, знову надходить у господарюючу систему, яка створила конкурентну перевагу для збільшення економічного потенціалу.

Створений ефект безпосередньо впливає на формування економічного потенціалу підприємства. Водночас, економічна наука, на жаль, не дає вичерпної відповіді щодо сутності економічного потенціалу, і недостатня розробка теоретичних і практичних аспектів цього поняття дещо ускладнює управління підприємством.

Аналіз наявних підходів щодо визначення змісту потенціалу господарюючої системи свідчить про різноманіття трактувань його суті. Наприклад, Н.Т. Ігнатенко та В.П. Руденко, провівши аналіз літературних джерел щодо класифікації ознак поняття “потенціал”, стверджують, що 42 % авторів трактують потенціал як сукупність ресурсів господарюючої системи; 18 % – потужність виробництва; 16 % – ресурсну, економічну і природну характеристику; 8 % – можливість досягнення певного ефекту [1].

Потенціал, в деякій мірі, є абстрактною категорією, межі якого розпливчасті, фактори не повністю визначені, а вплив на поточні процеси як опосередковані, так і повною мірою конкретизовані – оскільки будь-яке прийняття рішення може мати на нього позитивний або вкрай негативний вплив.

Потенціал підприємства варіює залежно від різних чинників, що його формують. Якщо підприємство може розглядатись як інвестиційний проект щодо вкладання ресурсів, то результат використання їх потенціалу через виробничу функцію інтегрує економічні можливості господарюючої системи у вигляді створеного економічного потенціалу.

Оскільки однією з основних цілей ринкової економіки є одержання прибутку, то будь-яка діяльність повинна бути сферою збільшення економічного потенціалу. З цієї позиції будь-який ринок є одночасно й ринком для вкладання ресурсів у формування економічного потенціалу.

В середині 50-х рр. XX ст. академік С.Г. Струмилін, до речі, вважається, що саме він ввів поняття “економічний потенціал”, ототожнював його із сукупною виробничою силою всіх працездатних членів суспільства [5]. Академік Л.І. Абалкін визначає економічний потенціал як здібності економіки підприємства здійснювати виробничо-господарську діяльність, виробляти продукцію, товари, послуги, задовольняти потреби населення, суспільні потреби забезпечувати розвиток виробництва і споживання [7].

Підкреслюючи складний системний характер економічного потенціалу, Л.І. Абалкін визначає, що він притаманний підприємствам і уособлює здібності задовольняти потреби власників, персоналу, споживачів, суспільства та можливість підвищувати ефективність розвитку господарюючих систем.

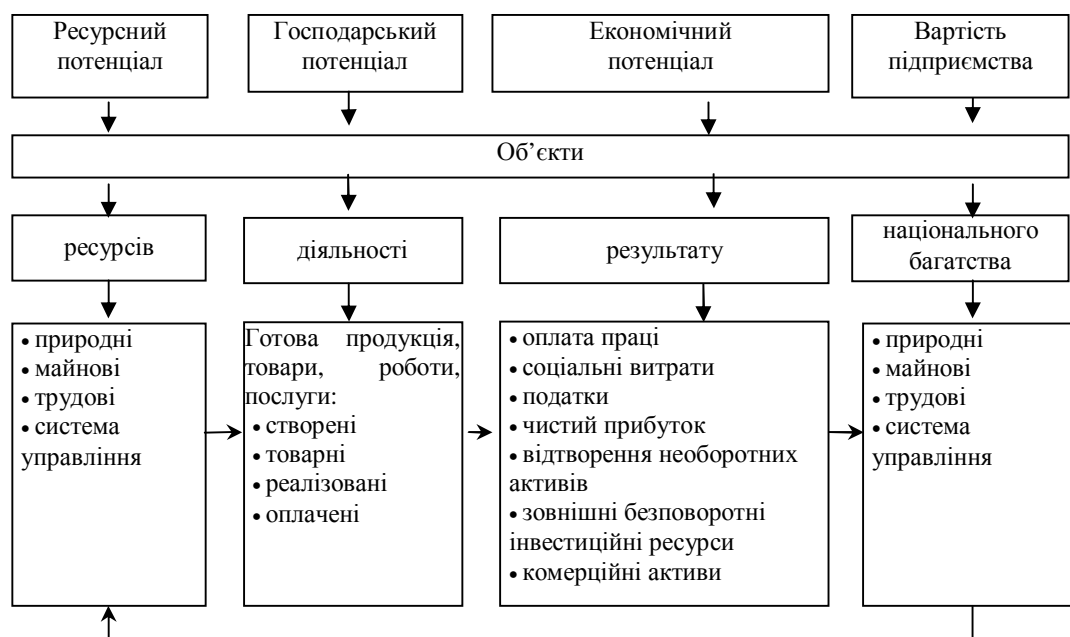
Основна маса визначень економічного потенціалу, крім ресурсного підходу, ототожнюється з кількісними і якісними параметрами господарської діяльності, тобто результативними показниками, що досягаються за допомогою потенціалу ресурсів. Економічний потенціал підприємства – це можливості, що залежать від потенціалу ресурсів і ефективності господарського механізму. Розрізняють два стани ресурсів: потенційний (здатність до створення об'єктів господарської діяльності) та функціональний (процес споживання ресурсів при створенні об'єктів господарської діяльності).

Не применшуючи значення ресурсів як базису у формуванні економічного потенціалу підприємства, відзначимо, що сама по собі їхня наявність не є гарантом досягнення будь-яких цілей. Другою, не менш важливою складовою економічного потенціалу виступають здібності системи управління підприємства мобілізувати ресурси у ході здійснення комплексу дій у внутрішньому і зовнішньому середовищі щодо забезпечення господарської діяльності. Управлінська діяльність – один з найважливіших чинників функціонування і розвитку господарської діяльності в умовах ринкової економіки. Процес управління постійно вдосконалюється згідно з об'єктивними вимогами технічного ускладнення самого процесу виробництва та реалізації, розширення господарських зв'язків, різкого збільшення інформаційних потоків, підвищення ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів товарів, продукції, робіт і послуг.

Кожне підприємство формує та використовує різні комбінації ресурсів для досягнення конкурентоспроможності на ринку. Умовою ефективного використання ресурсів підприємства, що становлять основу конкурентної

переваги, є безперервний пошук можливостей отримати ресурсні ефекти. Ресурсний ефект – це результат оптимального використання потенціалу ресурсів підприємства та їх комбінацій, що забезпечує генерування додаткової доданої вартості або формування нових стратегічних можливостей.

Процес формування економічного потенціалу підприємства подано на рисунку.

Процес формування об'єктів економічного потенціалу підприємства

Економічний потенціал створюється в процесі використання об'єктів ресурсів та перетворення їх в об'єкти національного багатства і вартість підприємства. Розглянемо тлумачення основних видів ресурсів, що забезпечують створення економічного потенціалу підприємства.

Природні ресурси – елементи природи, частина сукупності природних умов і найважливіші компоненти природного середовища, які використовуються (або можуть бути використані) при даному рівні розвитку продуктивних сил для створення об'єктів діяльності підприємства. Найбільш важливою складовою природних ресурсів для діяльності підприємства є земельні ресурси, які виступають територіальною базою розміщення господарюючих систем і розселення населення, а також основним засобом виробництва для сільськогосподарських підприємств.

Майнові ресурси – це сукупність необоротних та оборотних активів за балансом і поза балансом, які забезпечують процес господарської діяльності та створення економічного потенціалу підприємства.

Трудові ресурси – це сукупність фізичних осіб, які знаходяться з підприємством у трудових відносинах та мають певні якісні характеристики (професійність, кваліфікаційна придатність, компетентність, дисциплінованість, наявність навиків, сумлінність, творча активність, психофізичні особливості, інтереси), що дозволяє забезпечити досягнення цілей підприємства.

Система управління – це упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів (управлінського персоналу, об'єктів та методів управління, управлінської ідеології, системи інформаційного забезпечення процесу управління), які відрізняються функціональними цілями, діють автономно, але спрямовані на досягнення загальної мети підприємства.

Для оцінки національного економічного потенціалу використовуються показники валового внутрішнього продукту і валового національного продукту [2].

Економічний потенціал у формі складових доданої вартості нерозривно пов'язаний з використанням окремих об'єктів ресурсів і залежить від їх величини, структури, продуктивності, режиму роботи, спеціалізації, технології, рівня управління.

З точки зору відтворювальної функції, додана вартість на рівні підприємства має дві задачі: забезпечувати заміщення спрацьованих чинників виробництва й, тим самим, підтримувати стабільність надходження в господарських обіг, насамперед, відтворюваних ресурсів, а також створювати нові можливості росту й збільшення реального багатства.

Додана вартість створюється як ефект діяльності господарюючих суб'єктів. З іншого боку, додана вартість – це інтегрований показник участі підприємства у формуванні доходів працівників, соціального забезпечення населення, бюджету держави, їх готовності до поновлення запасів активів та розширеної діяльності (приросту активів за рахунок власного капіталу).

Елементами доданої вартості, що створюються в процесі поточної діяльності, є нарахована амортизація, доходи персоналу, чистий прибуток, податки, витрати на соціальні гарантії та створені комерційні активи в оцінці ділової репутації підприємства. Кожен з елементів утвореної доданої вартості порівнює та в різній мірі формує та накопичує економічний потенціал підприємства.

Висновки. Таким чином, економічний потенціал, це комплексне поняття, що відображає результативність використаних ресурсів, з метою задоволення потреб власників, найманих працівників і держави через складові доданої вартості та ринкової ціни підприємства. Отже, не виникає сумнівів, що пріоритетним завданням господарюючої системи є моніторинг обліково-аналітичної інформації для оцінки зміни економічного потенціалу.

Дослідження економічного потенціалу повинно базуватися не на досягнутому рівні використання ресурсів, а на потенційних можливостях використання в повному обсязі резервів створення доданої вартості.

Література

1. *Игнатенко Н.Т. Производственно-ресурсный потенциал территории: географический анализ и синтез / Н.Т. Игнатенко, В.П. Руденко. – Львов: Вища школа, 1986. – 263 с.*
2. *Кондратюк О.І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 91 – 98.*
3. *Национальная экономика: [учебник] / ред. П.В. Савенко. – М.: Экономистъ, 2005. – 813 с.*
4. *Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій: [монографія] / ред. Ю.В. Кіндзерський. – К.: НАН України, Ін-т ек-ки та прогнозування, 2007. – 408 с.*
5. *Струмилин С.Г. К вопросу об изменении народного благосостояния / С.Г. Струмилин // Вопросы статистики. – 1954. – № 5. – С. 12 – 28.*
6. *Федонін О.С. Потенціал підприємства : формування та оцінка: [навч. посіб.] / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.*
7. *Экономическая энциклопедия / [ред. Л.И. Абалкин]; Институт экономики Российской академии наук. – М.: Экономика, 1999. – 1055 с.*

УДК 658

М.Л. Потинський

к. е. н.,

Тернопільський національний економічний університет

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління потенціалом є невід’ємною складовою системи управління підприємством. Процес його формування, реалізації й розвитку визначено й підпорядковано цілям функціонування й розвитку підприємства. У статті дано визначення суті й тлумачення поняття “функція”; розглянуті основні функції систем управління потенціалом підприємства.

Ключові слова: *функції управління, потенціал, планування, організація, мотивація, контроль, підприємство.*

Управление потенциалом является неотъемлемой составляющей системы управления предприятием. Процесс его формирования, реализации и развития определенно и подчинен целям функционирования и развития предприятия. В статье дано определение сути и толкование понятия “функция”; рассмотрены основные функции систем управления потенциалом предприятия.

Ключевые слова: *функции управления, потенциал, планирование, организация, мотивация, контроль, предприятие.*

The management potential is the inalienable constituent of control system by an enterprise. The process of its forming, realization and development is certainly inferior to the aims of functioning and development of enterprise. In the article determination of essence is given interpretation of concept “function”; the basic functions of control system by potential of enterprise are considered.

Key words: *management functions, potential, planning, organization, motivation, control, enterprise.*

Постановка проблеми. Промислові підприємства, які спроможні ефективно використовувати та нарощувати соціально-економічний потенціал, формувати його для досягнення стратегічних цілей,